

Minnen från min uppväxt på 50-talet i Håsjö

Författad av Monica Edholm

Jag såg dagens ljus en varm julidag 1948 i kökssoffan hemma i Östansjö, medan min pappa var ute och hässjade hö på slåttern. Barnmorskan, fru Hallin, från Västanede, fanns vid mammas sida. Mina föräldrar hette Eva, född Sidén från Valla och Arvid Jönsson, som tillsammans med sin bror Per övertagit hemgården på 40-talet. Min storsyster Carin var fyra år äldre än jag. Farmor bodde hos oss tills hon gick bort 1952.

Pappa jobbade i skogen och på gården. Mamma var hemmafru som nästan alla andra mammor på den tiden. Vi hade en ladugård med några kor, kalvar, höns, en häst, en katt, en hund och en gris som slaktades till jul. Jag kan erinra min förfäran när Enar Sjöberg, som var byslaktare, kom för att slakta kalven eller grisen. Jag fick aldrig veta det i förväg för mamma visste att jag skulle bli så förtvivlad och gå och tänka på det hela dan. Jag minns att när jag kom hem från skolan och såg Enars Opel stå på

vår gård, förstod jag vad som var på gång. Det var ett riktigt trauma när den gulliga lilla kalven som jag hade fäst mig vid, måste dö. Jag vägrade därför äta kalvkött. Där var jag väldigt bestämd.

Mamma och pappa delade på mjölkningen. Mamma tog ladugården varje kväll plus varannan söndag morgon. Pappa tog övriga morgnar.

I mitten av 50-talet hette vår gårdshäst Dover. Han var så lugn och foglig att det gick att rida på honom, vilket min syster brukade göra. Dover delade hage med grannens häst och fick då en dag ena benet avsparkat. Då måste pappa ringa efter nödslaktbilen och min syster och jag blev så ledsna. Tårarna ville aldrig sluta rinna. Lika glade som vi blev när en kalv såg dagens ljus, lika ledsna blev vi när vi miste en djurkompis. Vi fick lära oss att det var livets gång. Ibland hände det att vi måste ringa efter veterinär Nilsson, som kom i vit rock och stora svarta stövlar. När han var klar fick han tvätta sig i ett handfatt av vit emalj med blåa kanter, och torka sig på en riktigt fin linnehandduk. Han var ju en studerad karl, så endast det bästa var gott nog.

En spädgris köptes varje år av "grisbilen" som kom söderifrån. I ÖP annonserades vilken dag och tid som "grishandlaren" skulle komma till vår by. Man satte då upp en jutesäck vid vägen för att visa att man var spekulant. Det kom en lastbil vars flak var inrett med en massa fack som hade varsin liten dörr och där innanför låg smågrisarna. Pappa valde ut en kuling som såg pigg ut. Den bars skrikande iväg till grishuset som var beläget under bron upp till höskullen. Jag tror pappa betalade 30 kr för den.

Barndomen för de flesta var nog lugn och trygg. Vi levde i byn och visse inte så mycket om världen utanför. Genom den bruna radion som stod i kammaren, kom det visserligen nyheter. ÖP och LT hade rapporter om sånt som hände i Sverige och övriga världen.

Sommaren 1954 fick vi veta att det skulle bli solförmörkelse. Då sotade man en glasskiva som man sen tittade mot skyn med. Det blev då alldeles mörkt och spöklikt, en kort stund mitt på dagen.

Om "Ripjägaren" talades det om i nyheterna i januari 1955. Det var en ung man vid namn Stenmark, som begravdes av en lavin i Västerbotten, när han var ute och jagade ripor. Han lyckades få till ett lufthål med sin skidstav och på den fäste han en biobiljett som han hade i fickan. Detta blev hans räddning. Efter 8 dagar upptäcktes han och det blev en stor sensation i medierna. Hoppet hade varit ute efter 4 dagar. Han berättade att han ätit upp sin skidvalla.

Suezkrisen 1956 var någonting som även vi var berörda av, genom att bensinen blev ransonerad. Det blev då förbjudet att köra bil på söndagar under några månader. En gång glömde pappa detta, men kom ihåg det när han kom åkande över Hilding Amréns gård och då var det bara att vända om. Ungernkrisen var också någonting jag minns med obehag. Ryssarna invaderade Ungern 1956 och många civila blev dödade. Det blev ett vanligt samtalsämne och vi barn lade märke till oron hos de vuxna. Tänk om det blev ett tredje världskrig!

Söndagen den 3 nov. 1957 klockan 03.30 sände ryssarna upp rymdfarkosten Sputnik 1. Det var svårt att förstå hur sånt gick till. 1959 skickades Sputnik 2 upp med hunden Laika. Jag tyckte så synd om honom men tröstade mig med att han fick komma hem till jorden igen.

(Not: Hunden Laika fick tyvärr en plågsam död i den lilla rymdkapsel han placerats i. På fjärde varvet runt jorden, drygt 5 timmar efter uppskjutningen dog hon av värmeslag, på att temperaturen steg.

I augusti 1955 började jag småskolan som bestod av klass 1-2, tillsammans med mina 11 jämnåriga kamrater. Det var en ovanligt stor barnkull. På våren innan, måste vi genomgå skolmognadsprov och det minns jag som lite pirrigt. I början av ettan fick Östansjöbarnen gått till skolan, en sträcka på ca 3 km. Det hade min syster alltid fått göra. När vintern närmade sig fick vi börja åka skolskjuts. Det var Harald Jonsson i Valla som hade en Chevrolet som taxi. Eftersom han skulle hämta upp Bengt Oscarsson som hade ännu längre skolväg, fick vi hänga med. Gunilla Ekman var jämnårig med mig och bodde i andra ändan av Östansjö. Vi steg in i taxin borta vid korsvägen. Där växte en rad pampiga lönnar som jag tyckte var så fina. Vi brukande roa oss med att göra lösnäsor av vingarna på träden, medan vi väntade. Min beundrar för dessa träd tror jag grundlades redan då.

Vår lärare var Maria Berggård som varje dag var prydligt klädd i mörk dräkt och blus. Morgonen inleddes alltid med att psalmerna "Din klara sol" och "Morgon mellan fjällen" sjöngs till frökens orgelspel. Att lära sig läsa och skriva hörde till det dagliga arbetet i ettan. Det var skrivstil som gällde redan från början. Det övade vi i två böcker som hette "Stora och Lilla Björn". Läseboken hette "Nu läser vi". En fin sida i läseboken belönades med en röd stjärna som fröken stämplade dit. 10 sådana stjärnor gav en guldstjärna och det var någonting som vi strävade efter att få. På väggen satt en tabell där fröken klistrade upp våra guldstjärnor och det blev lite av en tävling i vem som fick flest. Det blev en morot för att vi skulle skriva snyggt. Vi tyckte mycket om vår fröken. Ibland tog hos oss till Ahrlings på Berget i By. Där var fröken Maria född och kusin med farbror Bernhard. Under vägen fick vi lära oss namnen på svampar och andra växter. När vi kom fram fick vi leka i den fina trädgården som var omgärdad av en tät granhäck. Vi blev bjudna på choklad och smörgåsar av tant Karin Wasell, som var hushållerska där. Vintertid åkte vi skidor dit.

Ibland blev det väntetid för skolskjutsarna. Då passade fröken att ha talträning med ett par elever som behövde detta. De fick då följa med upp till hennes bostad.

När vi kom upp "storskolan" klass 3-6, fick vi börja skriva med bläck. Man doppade då stiftet på pennen i bläckhornet, som hade ett eget litet fack i bänken. Läskapperet som följde med varje skrivhäfte fick användas flitigt för att det inte skulle bli plumpar i boken. Så småningom fick vi reservoarpennor och då blev det genast mycket lättare att skriva snyggt. Genom magistern fick vi köpa en egen penna men namnet ingraverat i guldskrift.

I småskolan hämtade vi våra sånger ur "Nu ska vi sjunga". En gång bestämde fröken att var och en skulle välja ut en sång som vi skulle gå fram till katedern och sjunga solo. Det var inte alla som tyckte det var kul, men ingen protesterade.

Till julen plockade fröken Maria fram en julkrubba som jag tyckte var väldigt fin. När jag gick i 5:an fick jag vara Lucia. Det var ett ärofyllt uppdrag. Eftersom mitt hår saknade lockar fick mamma försöka fixa såna med hjälp av en locktång som värmdes genom att den stoppades in i vedspisen en stund. Lockarna som vi fick till hade tyvärr försvunnit innan jag kom till skolan. Luciakronan fick jag låna av min kusin Marianne som var Lucia året innan. Den var väldigt modern med elektriska ljus.

Att vara sparsam var en dygd. Därför hade man med sig en liten slant varje lördag som stoppades i en stor sparbössa, där varje barn hade varsitt fack. I en liten bok från Postsparbanken fick man då ett sagofrimärke inklistrat. Varje termin tömdes denna låda och pengarna sattes in på banken. Lyckoslanten var en tidning som delades ut till oss skolbarn. I den kunde man läsa om Spara och Slösa. Det var en sedelärande serie om vad som kunde hända om man slösande. Slösa avbildades mager och

eländig med Spara var rund och go.

Kamratposten brukade jag prenumerera på. Där kunde man skaffa brevvänner vilket jag gjorde en gång. Då brevväxlade jag några år med en samepojke i Arjeplog.

En sparbössa fanns också hemma där man stoppade småpengar som man fick. Den tömde vi på Ragunda Härads Bank i Hammarstrand.

På lördagar gick vi kortdag. Då vi fick vi flickor turas om med pojkarna att gå ner till bastun i Bräcka och bada. Det var nog bra eftersom inte alla hade badrum hemma. Den värmdes upp med vedeldning både fredag och lördag och det skötte Olle och Sonja Olinder och Olivia Sahlin om. Tant Olivia fanns alltid där och skrubbad oss på ryggen. Henne tyckte vi barn om. Hon kallade oss "Lilla vännen" och det tyckte jag lät så rart. Rentvättade och varma gick vi sen upp till skolan som avslutade med roliga timmen.

När jag började skolan fanns det bara ett utedass i uthuset som ursprungligen varit en ladugård. Pojkarna skrämde oss med att säga att dom brukade smyga bakom flicktoan och kika på oss. Eftersom det fanns flera "hål" brukade vi gå flera stycken i taget. Där kunde vi sitta och prata med varandra.. I slutet på 50-talet installerades riktiga toaletter och dusch. Det var sällan man bad att få gå på toaletten från en lektion. Det skulle man klara av på rasterna.

Jag minns mitt första inomhusbad, Det skedde en lördagskväll i början på 50-talet när jag och min syster fått följa med pappa och mamma till Helge och Bojan Leijon i Valla på Lottöppning. Det hade just skaffat badrum och Carin och jag fick krypa ner i deras nya badkar. Vilken härlig känsla! 1953 när jag var 5 år fick vi badrum och centralvärme i mitt hem. Innan dess hade vi utedass i lagårdsbyggnaden vars väggar var dekorerade med bl. a kungabilder.

Före Maria Berggård hade Julia Lindberg och Hildur Amrén tjänstgjort i Håsjö skola som lärare. Maria stannade i Håsjö tills hon gick i pension i slutet på 50-talet och flyttade då till Kälarne. I trean fick vi en nyinflyttad lärare, Tore Öberg, Han efterträdde Per Ola Höglund som bara tjänstgjorde en termin innan han flyttade till Hammarstrand. Före honom var Per Albertsson folkskollärare 1951-1956. Dessförinnan hete folkskolläraren Erik Sandberg som jobbade i två år. Magister Öberg var alltid klädd i kostym och slips. När vi hade innegymnastik bytte han dock om till gymnastiskor. Han visade hur man stod på händer i denna mundering med slipsen hängande ner för ansiktet. Det såg ju lite dråpligt ut, men skratta vågade vi inte.

Jenny och Marianne Norén lagade god skolmat åt oss. Innan vi gick till matsalen bad vi en "bordsbön": I Jesu namn till bords vi går. Till mina favoriträtter hörde korvgryta och pudding med saftsås. Potatissoppan var mindre god och levergrytan kunde jag inte med. Det var inte tal om att slippa någon maträtt. Minst en leverbit var man tvungen att smaka. Det problemet löste sig genom att smussla ner den i fickan. Det var tur att ingen upptäckte detta, inte ens magister Öberg som satt vid samma bord som jag.

På lunchrasten gick lärarna in till sina bostäder som fanns i en särskild byggnad på skolgården. Vi barn roade oss själva med att hoppa hage, spela kula, göra bollspel med 2-3 gummibollar mot uthusväggen på vårarna, manövrera ett snöre med händerna som blev till en kaffekopp, ett fatt eller ett spindelnät samt spela fotboll och brännboll. Pojkarna kom på att man med hjälp av solen och en trasig glasbit kunde bränna figurer på träbitar. Rockringen blev inne och då stod flickorna och vickade på höfterna för att få ringen att snurra så länge som möjligt rund midjan. Några kunde även hantera en

jojo ganska bra. Skolberget var en fantastisk lekplats. Där byggde vi kojor och lekte affär. De stora tallarna använde vi när vi lekte "tju fritt". Vintertid åkte vi på masonitbitar nedför slänten till idrottsplanen. Vi hade aldrig tråkigt.

Gymnastiklektionerna hade vi ofta utomhus. Vi tränade mycket friidrott nere på planen. Vintertid åkte vi skidor och ibland skridskor då det fanns en uppskottad bana nere vid stationen i Valla. Skridskorna var s. k. halvrör som skruvade fast med en nyckel direkt på pjäxorna. Årskurs 3-6 brukande varje höst få åka till Kälarne och tävla i friidrott mot de andra skolorna som fanns i Västanede, Ansjö, Albacken och Sörbygden. Vi hade ett vandringpris som den vinnande skolan fick en inteckning i. Varje år hölls kommunmästerskap i skidor som skolorna turades om att ordna. Jag fick pris två gånger. 1959 blev jag 3:a och fick en pokal som jag var väldigt stolt över. Skidorna jag åkte på var ett par gamla bruna slita träskidor som pappa hade tjärat och spändes fast med s. k. stramare. Dem hade jag ärvt efter min storasyster. Det var inte så vanligt att man fick något nytt, speciellt inte om man hade större syskon.

Ibland kom distriktssköterskan Anna-Britta Roos från Kälarne på besök. Hon bar en tvådelad gråbrun uniform med skärp i midjan och tillhörande mössa och det var en doft av eter runt henne. Sina saker bar hon i en stor väska. Vi blev anmodade att ta med urinprov och kissade man i en burk som fanns hemma och satte sitt namn på den. Det var en ansenlig rad glasburkar i olika storlekar så då radades upp för avhämtning. För att utrota TBC fick vi genomgå en skärmbildsundsökning. Då kom det en buss till skolan och vi barn fick stå på led och gå in i den och bli röntgade. Vi blev även vaccinerade mot TBC. 1957 infördes poliovaccination av alla Sveriges barn.

I trean fick vi börja med slöjd. Tore Öberg hade träslöjd med pojkarna. Vi flickor hade mest textilslöjd, men vid några tillfällen fick vi byta med pojkarna. Då gjorde jag bl. a. en bokhylla. Min moster Ingeborg Siden var vår slöjdfroken. Det första vi fick göra var att sy för hand en slöjdpåse i rutigt bomullstyg s. k. skoltyg, och på den fick vi brodera våra initialer och bård med korsstyg. Att sticka vantar och sockor ingick i folkskolans kurs, samt att sy på maskin. I sexan fick alla sy förkläde i vit/blå eller rosa/vit randigt bomullstyg med tillhörande huvudbonad. De skulle vi ha när vi kom till hemkunskapen i sjuan. Vi tillhörde den första kullen som fick börja i den nybyggda Enhetskolan i Kälarne 1961.

På Musiktimmarna i 3-6:an fick vi bl. a. lära oss Nordens nationalsånger, stamsånger t.ex. "Det sjunger ibland tallarna", samt en del visor. Vi hade även lite undervisning i blockflöjt.

De som hade piano hemma kunde få privat pianoundervisning av Rut Frändén från Kälarne.

Selma Brehlin jobbade som skolvaktmästare och städerska. Hon bodde i lägenheten uppe på skolan. Eftersom det fanns gott om ekorrar på skolberget brukade de kila in i hennes öppna skafferifönster och nalla mat.

Trots att många av oss hade skolskjuts så valde vi ofta att istället cykla, åka skidor och spark till och från skolan när vädret var bra. Att ha sparktåg nedför Bräckabacken var populärt. Vi var vana att röra på oss.

Ibland mötte jag Beda Nilsson när jag gick hem från skolan. Hon hade ett litet jordbruk tillsammans med sin syster Olga. Till sin hjälp hade dom drängen Helmer Jonsson. Beda var då på väg till mjölkbordet för att hämta tomkrukan. Som på eftermiddagen kommit tillbaka från mejeriet. Hon gick i skolan på 20-talet och hade haft det svårt i skolan och fått gå om flera klasser. Beda skulle säkert

behövt extrahjälp, vilket ju inte fanns att få på den tiden. Hon var emellertid en hejare på att komma ihåg när alla människor i Håsjö fyllde år. Man kunde fråga henne om vem som helst och hon visste alltid svaret.

Examen var en stor händelse varje år. Dagen innan plockade vi massor av blommor som vi smyckade skolsalen med. Vi fick även måla med färgad krita på svarta tavlan. I småskolan uppförde vi en liten teater. Ett år skulle vi föreställa blommor. Då fick vi följa med fröken in i hennes bostad där hon tillverkade blomkostymer av kräppapper. När vi gick i folkskolan hade vi även lite förhör. Då gällde det att svara rätt när alla föräldrar satt längst bak och lyssnade. Slöjdstren vi gjord under läsåret hade vi också utställning på. En gång avslöjade magister Öberg att Elisabet Amrén och jag hade smitet och gömt oss när alla var ute för att städa skolgården. Oj, vad jag skämdes. Han berättade det nog som ett skämt, men så kunde jag som barn inte uppfatta det.

De flesta fick nya examenskläder varje år. De var i regel hemsydda. Det ingick i mammas uppgift att kunna sy. Tidigt på våren började man planera vad man skulle ha på examen. Man kunde köpa tyg på Stockholmsmagasinet i Hammarstrand eller skicka efter tyg från Bröderna Wennerlunds katalog. Som Adina Löfgren på Ön i Singsjön var återförsäljare för. Vi fick då låna hem katalogen där vi kunde känna på de små provbitarna innan vi bestämde oss för ett fint tyg som skulle bli årets examensklänning. Nya skor brukade jag även få och dom köpte vi hos Stöcks i Hammarstrand. Mamma Eva var duktig på att sy och några färdiga mönster att klippa efter hade hon sällan. Hon sydde för det mesta lika klänningar åt mig och min syster. Det skulle alltid finnas rejält med sömsmån, så att det gick att lägga ut om det skulle behövas. Att ta tillvara ett vuxenplagg och sy om till ett barnplagg gjordes också. Hos Tua Sahlin kunde man skicka efter kläder ur Almencokatalogen.

Så småningom börjande flera postorderföretag dyka upp. Wiskadals var en katalog man fick hem med posten. Ett roligt nöje för mig och min syster Carin var att sitta och bläddra i en ny katalog och turas om att "paxa" en sak på varje sida. Min lycka var obeskrivlig när jag vid 9 års ålder fick min första t-shirt och mina första jeans, som man då benämnde cowboybyxor. Det var något nytt och jag var omåttligt stolt över dem. De kom från ett företag i Borås, "Algots", som hade börjat satsa på att sy upp snygga barnkläder. Kontanter var det smått om i alla hem, men 1948 infördes barnbidrag till alla barnfamiljer. Då började det finnas lite utrymme för att göra inköp även till barnen. Algots slogan var: "Säg Algots- det räcker". Gylf var otänkbart, blixtlåset var placerad i sidan på flickbyxor. Vi flickor hade som underkläder livstycket med strumpeband som vi satte fast långstrumporna med, samt linne och underbyxor som ofta var laxrosa. Kalasbyxor var flickornas motsvarighet till långkalsonger. När man blev lite äldre byttes livstycket ut mot höfthållare. Nattninnen brukade vara sytt i varm flanel och pyjamasen i silkepläterad bomull. Banlonjumpern med polokrage gjorde sitt intåg. I slutet av årtiondet blev det modernt med vida kjolar och under det skulle man ha flera lager med underkjolar. Bomullsunderkjolar stärktes med potatismjöl och vatten. De blev så stela att man kunde ställa dem på golvet. Jag bar sådana kjolar sommaren 1959 när jag var bjuden på min mosters bröllop. I skolan hade jag oftast långbyxor, tröja och jacka. Duffel blev så småningom modernt och en sån fick jag. När det blev kallt plockades pjäxorna fram eller "afterskina", som även kallades slamkrypare. Det var ett slags filtskor med dragkedja, som blev väldigt populära. Hemstickade vantar, sockor, ylletröja eller kofta hade alla vintertid. En sommar fick vi främmande från Amerika och de hade dom med sig en grön klänning med stor vit krage som jag fick i present. Det var något väldigt märkvärdigt att få äga en sådan och jag kallade den för "Amerikaklänningen".

Gullan Amrén var återförsäljare för Spirella korsetter och behåar. Hon tog först mått så att storleken skulle passa.

Inte nog med att man gick i skolan 6 dar i veckan. På söndag förmiddag var det Söndagsskola på Betelkapellet Betania i Valla, Fröken där var tant Selma Ekman som sedan unga år tillhört baptisterna och hade en innerlig känsla för oss barn. Hon utstrålade alltid glädja. Till sin hjälp hade hon Linnea Wasell som bodde ovanpå Betania. Vi sjöng ofta sången "Jag älskar söndagsskolan". Tant Selma hade vacker röst och sjöng gärna gamla skillingtryck. Vi fick lära oss att man fick svart hjärta om man svor. Det var spännande att få höra de bibliska berättelserna som illustrerades med hjälp av flanellografbilder. En liten peng hade man med sig som kollekt till de fattiga barnen i Afrika. Den stoppades i en sparbössa med en färgad pojke som nickade till tack varje gång en slant trillade ner. Jag deltog inte varje söndag eftersom vägen dit var 5 km. När man kunde cykla eller åka spark var det inga problem. Att få bilskjuts av pappa, det var inte att tänka på. Hade man två friska ben så skulle de användas. När man gått ut söndagsskolan fick man en bibel som tack för flitig närvaro. Trots att jag inte gått varje söndag fick jag ändå en sådan. Tant Selma tog nog hänsyn till min långa väg. Många av oss har även små nysilverskedar som vi fick som minnen efter söndagsskolan. Tant Selma hade även tidvis annan ungdomsverksamhet. Bl. a hade hon en kurs i korgflätning för lite äldre barn. Varje jul var det söndagsskolefest på Föreningshuset. Då var det sång och musik och det spelades upp till julspel. Sen bjöds det fika från ett stort uppdukat kaffebord som tant Selma och Linnea ordnat. Varje barn fick en gottpåse med sig hem.

Alla barn fick hjälpa till med de uppgifter som man kunde klara av. Att bära in ved var en självklar uppgift i alla hem. En annan sådan i mitt hem var att diska och förutom hushållsdiskningen så var det mjölkkrukor och mjölksil. Det fanns ett 25 tal jordbruk i Håsjö. När det var slåttetid behövdes vi barn till att räfsa "skrabben", dvs. de ställen som inte hästräfsan kom åt, och det var mycket viktigt att ta tillvara allt gräs. Om det kom regn på nedslaget hö måste vi vända det för hand och det kunde vi barn hjälpa till med. Jag hade många gånger hellre velat gå och bada, men det fick vända till jobbet var gjort.

När höet hade torkat ute på hässjorna skulle det lastas på en vagn och då fick vi springa uppe på lasset och trampa ihop het. Samma sak fick vi göra när höet sedan skulle packas i ladan. Det var bra att få plats med så mycket som möjligt. Då sprang vi runt, runt och viktigast var det i hörnen. De var det bra att vi var små så att vi kom åt.

På vintrarna brukande jag följa med när höet skulle hämtas från ladan och köras in på höskullen. Då användes en kolryss som hästen drog och den packades så full som möjligt. Då var det åter bra med lite spring i höet. Det var kul att åka hölass och motion fick vi på köpet.

Trots allt jobb fanns det ju positiva minnen från slåttern. Fikastunderna ute vid hässjorna var mysiga. Mamma kom ut med en kort vid 10-tiden, som innehöll en kaffetermos, en flaska hallonsaft, skorpor och nybakta "hastbullar" som var varma och goda. Till det kunde det vankas "Pricks pepparkakor" som köptes i höga cylinderformiga plåtburkar.

Beröm gavs inte så ofta men vi kände oss duktiga och visste att vi drog vårt strå till stacken.

Mamma var mycket intresserad av trädgårdsodling. På alla gårdar var man självförsörjande när det gällde grönsaker och potatis. För att kunna vinterförvara dessa hade man jordkällare. Carin och jag brukade hjälpa till med rensningen. En gång blev vi utlånade till mammas faster Hilda för att gallra hennes morötter. Som betalning fick vi då fina virkade spetsar till varsitt lakan och örngott. Det var vi nöjda med. Dom lade jag i en speciell låda, där jag förvarade saker som jag skulle ha användning av när jag som vuxen satte bo. Där samlades en hel del presenter genom åren. Många av mina jämnåriga har inte några positiva minnen av denna årliga ogrärensning, men jag blev inte avskräckt. Jag

trivs fortfarande med att påta i jorden. Det är min sommarhobby.

En annan uppgift var att sommartid följa med pappa när han for med mjölkkrukan till vårt mjölkbord, som stod nerv vid vägen mot Ragunda. Man passerade nämligen järnvägen strax innan och där fanns en grind som förhindrade kor som då gick lösa på bete, att komma upp på järnvägen. Den grinden skulle förstås öppnas och stängas och det var en daglig uppgift för mig på sommarlov. Det fanns ytterligare en grind på vägen dit och den var belägen mitt i den långa backen nedanför mitt hem. Nere vid Håsjöviken fanns en grind och där var trafiken ganska livlig mot Kälsjön. Där brukade mina kompisar stå som grindvakt och få ihop lite slantar.

Pappas första bil var en Landrover med tak därbak av canvastyg. Den var nog främst avsedd för att frakta mjölkkrukorna, men den kunde även användas i jordbruket. När pappa harvade brukade jag åka med. Det var skojigt och det gjorde ingenting att man blev alldeles svart av jorden som virvlade upp. Vår första riktiga bil var en vinröd Volvo PV som senare byttes ut mot en Volvo Amazon. Den lanserades 1956.

Som 10-åring 1958 fick jag en lillasyster som fick namnet Marie. Mamma fick då hjälp en vecka av Gudrun Olinder som var anställd som hemsyster av kommunen. Hon fick rycka in vid sjukdom eller när någon fick barn. Det kunde hända att Gudrun även fick sköta mjölkningen i de hem hon arbetade i. Mamma tyckte det var bra att ha två skolflickor som kunde vara barnvakt. Stora syskon fick ofta ta stort ansvar och se efter småsyskon. Som blöjor användes tyg men sen kom cellstoff som stoppades i plastbyxor. Sparkdräkt och kråsskjorta i trikå var vanliga babykläder. Att som husmor alltid ha mycket att stå i och samtidigt passa ett litet barn, var nog inte lätt. Då kom barnhagen till hjälp. Den var hopfällbar och kunde lätt sättas upp. Vi hade även en tvådelad barnstol som kunde delas på mitten och förvandlas till stol plus bord med kulram. På det lilla bordet placerades sedan leksakerna.

Att plocka bär var någonting vi barn kunde klara av. Jag brukade efter skolans slut gå upp till ett hygge som låg nära mitt hem. Det gick fort att få ihop ett par 5 l sillhinkar med lingon. Hallonsnåren växte inpå knuten. Plasthinken existerade inte då, men en plåthink som en gång hade innehållit sill gick bra. Det var återanvändning som gällde. När man skulle plocka en större mängd bär tog man en bärbank på ryggen. Varje år brukade jag sälja ett par hinkar till min morfar och var glad åt slanten jag fick. Det kändes kul att tjäna egna pengar. Hushållstillbehör i plast började så småningom komma ut på marknaden och blev väldigt populära. Plastpåsar och tape fanns ännu inte men papperssnören användes när man skulle göra paket.

I september hade vi en dag "potatislov". Då fick alla barn vara hemma från skolan för att hacka upp potatisen med en särskild potatisgräv. Då brukade grannarna hjälpa varandra, men lejde även in lediga. Det var roliga dagar tyckte jag. Då var det många runt middagsbordet och det rådde lite av feststämning. Alltid när vi behövde hjälp fanns tant Hanna Svensson till hands. Hon var en kraftfull kvinna som brukade rycka in när det behövdes hjälp på gårdarna runt om i byn. När den årliga lagårdsrengöringen skulle äga rum kom hon gående från Kvarnsjön.

Hon gick ofta barfota på det blöta cementgolvet. Det var en vana hon hade sen barndomen då man måste spara på skosulorna. Hanna brukade jobba på Turisthotellet i Bispgården. För att ta sig dit gick hon till fots till Ragunda station och tog tåget dit och sen blev det samma promenad på kvällen när hon skulle hem. Hon måste ha avverkat åtskilliga mil under sin livstid.

Hanna brukade även tillverka brokvastar av björkris och sälja. En sådan använde vi alltid när vi skulle borsta av oss snön. Det var nog ett sätt för henne att dryga ut sin lilla inkomst.

Carin och jag brukade alltid vara med när ladugården skulle skuras. Då brukade vi ikläda oss gummi-stövlar och sen skurades och fejadades det med rotborste och såpa på golv och väggar. När väggarna torkat vitkalkade pappa dem. Sen när kossorna kom in för att kvällsmjölkas kände de inte igen sig. De brukade stanna i dörren, vädra och råma och undrade nog om de kommit rätt. Det var ett tack-samt arbete och vi tyckte att det var kul att göra fint till korna. Så småningom fick jag också lära mig mjölka. Det skedde med mjölkmaskin men eftermjölkningen skedde för hand.

Det fanns en tjurförening som ägde två tjurar i byn. Den ena fanns hos Sandelins och den andra var stationerad hos min morbror Erik Sidén i Valla. En uppgift jag hade som barn var att följa med mamma när hon gick med en ko till "Sandelins-tjuren". Då tog jag ett ris och gick bakom kossan för att schasa på henne. Det var lite spännande när tant Anna kom ut ur lagården med den stora tjuren i nosringen. Jag tyckte hon var väldigt modig, som ensam vågade hantera denna stora bjässe.

Det blev alltid tid över för lek. Bada gjorde vi mest i Lillsjön, men där var inte stranden så bra. Det var längre att cykla ner till Håsjöviken där det var fin sandstrand. Ett par somrar gick jag på simskola. Den hölls ena året i Håsjöviken och andra året hos Uddéns. Vi iklädde oss korkdynor innan vi äntrade vattnet som ibland bara var 16 grader. Inte undra på att vi inte blev några "fenor" i vattnet.

Sommartid dök "Dryckesbilen" upp med dricka från Sobra i Sollefteå. Edit Strandberg från Bispgården hivade med starka armar ner träbackarna från flaket. Vi brukade köpa en stor flaska med svagdricka som stod i en träställning, och några pilsner till pappa och så fick Carin och jag köpa varsin läskedryck för 25 öre styck. För att den skulle räcka riktigt länge gjorde vi bara ett litet hål med en strumpsticka i korken. Sen smuttade vi på den länge.

Att lära sig cykla var ett litet äventyr. Jag hade ärvt en blå cykel som egentligen var för stor för mig men efter en del försök gick det.

Varje sommar fick vi besök av min jämnåriga kusin Ralph från stora staden Sundsvall. Vi hade även sommarbarn från Stockholm några år. Ett par somrar fick jag följa med Ralph och hans föräldrar några veckor till deras stuga i Söderhamns skärgård. Till en näraliggande brygga kom ett par gånger i veckan en affär på båt och där såldes fil på flaskor som vi åt till frukost varje morgon. Jag som var van tjockmjölk och havregrynsgröt lärde mig aldrig uppskatta denna nymodighet. Jag höll för näsan när jag åt. Som en väluppfosttrad flicka protesterade man inte. Speciellt inte om man var gäst.

Vi brukade få köpa var sin glass av båten. Den slickade Ralph och jag i oss medan vi satt och gungade och sjöng "I ett litet krypin upp på vind tittar solen in". Det var en schlager som var inne just då.

Min lilla värld kretsade mest runt Håsjö. Någon gång kunde jag få följa med till Östersund men för det mesta for pappa själv i sällskap av sin bror Per. De brukade då köpa med sig hem olika slags bakelser, räkor och en gammelost från Ost och Vilt. Då blev det fest för stora och små. Att åka till pappas släkt i Bispgården och hälsa på, hörde till ovanligheterna, men när det hände så var det en liten upplevelse. En gång fick jag ensam följa med pappa på invigning av Östervågs idrottsplats i Bispgården 1958. Det kändes märkvärdigt att få ha pappa för mig själv.

Det var inte så ofta vi fick ut och åka bil med honom. Nöjesåkning hörde till ovanligheten. På sommar-na satte vi alltid upp ett badmintonnät ute på gården. Där spelade vi ofta badminton med pappa på kvällarna. Vi brukade också spela krocket och boccia. Det var vår lekglade morbror Arne som introducerade de spelen hos oss.

Pappa överlät omsorgen av oss barn till mamma, men ibland ansåg han sig tvungen att gripa in. Det var noga med bordsskick. Att man stoppade kniven i mun gillades inte. Om det råkade hoppa ut en svordom ur min mun så behövde han bara titta på mig för att jag skulle förstå att det inte var tillåtet. Att skorna var välborstade tyckte han var viktigt liksom att man varje kväll skulle ställa in sin cykel. Han var en snäll pappa som jag dock hyste stor respekt för.

Jag trivdes alltid bäst hemma och lekte ofta för mig själv. Ibland gick jag dock efter skolan till min morfar August Sidén och moster Bojan som bodde i Valla på gården "Solbacken". Där brukade jag övernatta i samma hus bodde mina kusiner Marianne och Ingegerd. De hade en väldigt fin lekstuga som jag avundades dem. Där brukade vi leka. Moster Bojan serverade alltid goda plättar med jordgubbssylt. Dom var lite godare än mammas pannkakor. Hon hade också en "kvartslampa", en föregångare till solarium. Jag brukade passa på att sitta en liten stund framför den, eftersom strålningen ansågs så hälsosam.

Vi brukade även ta en tur ner till stationen. Där var byns centrum med liv och rörelse. Ungdomarna brukade gå ner när Stockholmståget anlände halv 5. Det blev en mötespunkt för dom. Då kom dagens post och kanske även någon resenär.

Morfar hade biodling. Det var han ensam om i Håsjö. Hans bin brukade flyga ända hem till oss och hämta mat. Det var en sträcka på 5 km. Ibland fick vi barnbarn vara med, när han på sensommaren skattat sina kupor och honungen skulle slungas. Vaxkakorna som återstod efter slungningen bröt vi i bitar och använde till tuggummi. Det smakade gott. Det blev en speciell doft i rummet på Vallagården. Man kan nästan få en känsla av att tiden stått stilla.

Vallagården är en gammal släktgård som ligger nordväst om den plats där stationen var belägen. Det finns två hus på gården. Det stora huset byggdes när norra stambanan drogs fram och det var mycket folk som behövde bostäder. Håsjö var en tid ändstation innan man fortsatte bygga järnvägen norrut. Det fanns som mest fyra byggnader på gården, varav en inrymde en liten lokal där det var en konsumaffär. Det var den första affären i byn. I de två nu befintliga bostadshusen fanns på den tiden flera lägenheter inrymda. I det stora huset bodde under hela 50-talet Maria Larsson och i det mindre Jenny och Edvin Engström som alla tre var pensionärer. På andra sidan vägen fanns vedboden. Det var främst vedspisen som värmden de små kalla lägenheterna samt kaminer och kakelugnar. Jag minns att farbror Edvin alltid hade på sig blå hängselbyxor med ett skärp långt ned på magen, samt en svart basker, när han kom bärande på vedkorgen nedför backen. Det behövdes säkert en hel del ved för att hålla kylan borta. Det gick väl an, tack vare att man hade små lägenheter att värma upp. Det har varit många familjer som flyttat in och ut under årens lopp på gården. Konsum i Valla lades ner i mitten på 60-talet. Kommunen köpte då huset, som byggdes om till pensionärsbostäder. Dit flyttade Vallagårdens hyresgäster. Sedan dess används gården som fritidshus för den Sidénska släkten.

Ibland hände det att jag stannade hos min kompis Elisabet Amrén på vägen hem från skolan. Där var det alltid mycket barn och vi kände oss välkomna. En gång när jag och ett par klasskompisar var där, blev vi godissugna. Konsum fanns i granngården men ingen av oss hade några pengar. Vi var ensamma inne och kom på att vi kunde göra chokladkola. Då använde vi oss av stekpannan. När vi sen skulle smaka kolan smakade den sill. Vad vi inte visste var att vi använt sillpannan. Gissa om vi blev snopna.

Något som imponerade på mig var att mamma Lilly ofta möblerade om i sitt vardagsrum. Det gjorde vi aldrig hemma hos mig. Jag trodde det berodde på att hon var mycket yngre och modernare än min mamma som hade fyllt 40.

Min klasskompis Anita Brehlin bodde i Fisksjön. Hon hade fantasi utöver det vanliga. Det var spännande att följa med henne hem. Då övernattade jag där. Vi gick upp till hennes farmor Anna, som bodde på övervåningen och fick smaka jättegodas "spetspannkakor" med vaniljsocker i. De var frasiga och väldigt tunna i kanten, därav namnet.

Många av oss barn i Östjämmland fick sommartid åka till Jämtebo barnkoloni i Lerkil på Västkusten. Ragunda och Kälarne kommun drev den gemensamt. Föreståndare och "lektanter" kom också härifrån. Det var distriktssköterskan som bedömde vilka barn som skulle få åka. Det var ett tillfälle att få miljöombyte och salta bad. Om man varit mycket sjuk under den gångna vintern tyckte sköterskan att man borde fara. Då hjälpte det inte att en del barn protesterade. Hon var ju en auktoritet som man inte trotsade. Det medförde att flera barn ofta grät och hade en förfärlig hemlängtan. Det var inte så konstigt eftersom de flesta aldrig varit hemifrån förut. Det fanns barn som trots sin hemlängtan blev ivägskickade flera somrar i rad. Det var dom vuxna som bestämde och man lyssnade inte alltid till barnens vilja.

Jag fick åka för jag var ganska tanig. Jag var 12 år och såg fram emot att få ut och resa och tyckte det var spännande. Det var ju en möjlighet att få besöka Västkusten och bada i havet. Besöket på Liseberg lockade naturligtvis också. Från Håsjö var det förutom jag, bara Ingrid Amrén så åkte vid det tillfället. Vi fick väga oss vid framkomsten till kolonin och när vi åkte därifrån. Förhoppningsvis hade vi då ökat lite i vikt. Överviktiga barn var sällsynta. Vid ett tillfälle skrev jag hem och berättade att jag ätit fyra portioner chokladkräm. Jag ville glädja mamma med att jag hade bra aptit, för det hade jag inte alltid hemma. Denna kräm var för mig en ny kulinarisk upplevelse. Besöket på Liseberg och åkturen i Paddan var resans höjdpunkter. Det var även kul att bada i havet och plocka snäckor och sjöstjärnor. Personalen följde med oss hem på tåget och hämtade samtidigt en ny omgång barn som skulle tillbringa fyra veckor på kollo.

Det fanns tre matvaruaffärer i Håsjö på 50-talet. Det var Konrad Nilssons där Konrad och hans son Martin arbetade. Konsum i Valla byggdes 1952, där Martin Amrén var konsumföreståndare. Dessförinnan fanns det en affär på den gård som Heikki Amrén nu äger. På Konsum i Håsjöbyn var Arvid Karlsson föreståndare och efterträddes av Ruben och Emma Carlsson.

En Esso bensinpump fanns hos Nilssons nere vid vägen. När man behövde påfyllning av bensin gick Martin ner och pumpade för hand upp bensinen innan själva tankningen kunde påbörjas. Även på Konsum i Valla fanns en bensinpump.

Min första julskyltning såg jag på Konsum i Håsjöbyn. Det var med tindrande ögon vi barn tittade på de utlagda leksakerna som låg i skyltfönstren. Sen gick vi hem och talade om vad vi önskade oss i julklapp. Konsumföreståndaren som bodde i en lägenhet på andra våningen, kom ut och bjöd oss på karameller ur en stor korg.

Vi handlade mest hos Nilssons i Valla eftersom Martin körde hem varorna. Mamma ringde in sin beställning varje fredag och på kvällen levererades varorna in på köksbordet. Det var fin service. På grund av detta blev affärsbesöken ganska sällsynta. När jag var i Valla hos morfar passade jag på att

titta in hos Nilssons. Det luktade så gott av nymalet Isakssons kaffe, när man steg in i affären. Om man hade tur kunde man få en karamell av farbror Konrad.

När Carin började i realskolan Hammarstrand 1957 måste hon vara inackorderad där. Då hämtade pappa henne varje lördag eftermiddag. Då brukade jag följa med. Ibland gick vi då på Larssons snabbköp. Där fick man själv plocka åt sig varor i en strängkorg och det var kul. Varmkorv i storburk fanns där. Det brukade vi köpa. Den öppnade korvburken stod sen i vår matkällare och när jag blev sugen på nåt gott gick jag och hämtade en korv. Det var nog bättre än godis.

Potatis åts dagligen och räknades till basföda. Ibland blev den utbytt mot stuvade makaroner. Det var noga med att man inte bara skulle äta "sovel". Eftersom vi hade eget kött åt vi ofta köttbullar, kåldolmar och stek med god sås. Grönsakssoppa, ärtsoppa och bruna bönor var varnlig vardagsmat. Efter varje middag serverades efterrätt som för det mesta bestod av kräm gjord på bär. Hade man inget annat att ta till kunde man göra "brödsull". Dt bestod av tunnbrödsbitar, lingonsylt och mjölk. Till söndagsmiddagen vankades det lite mindre nyttiga efterrätter. Rostade havregryn med äppelmos och vaniljsås tyckte vi var gott. Till tjockmjölken åt vi Kéllogs flingor. Det var spännande att öppna paketet för någonstans bland flingorna fanns en liten plastfigur gömd. Ibland kunde vi få lov att köpa ett paket Kalaspuffar. I det kunde man hitta olika Robin Hood figurer. Messmör och stäppost fanns alltid på frukostbordet och ibland även Kalles Kaviar till de kokta äggen.

Lyktberg körde omkring i en liten lastbil och sålde charkuterivaror som tillverkats på Fällströms i Kälarne.

Ibland på sommaren dök dt upp en korghandlare med massor av olika slags korgar samt leksaker. Då kunde vi barn få varsin liten sak.

Ett trevlig besök var när gårdfarihandlare Söderman kom cyklande från Sundsvall. Han var en gladlynt person som brukade stiga in i köket och sjunga "Här kommer Söderman". Det var spännande att titta när han öppnade sin stora resväska. Den kunde vara så fullpackad att den nästan inte gick att stänga igen. Gotlänningen var en annan handlare som inte var lika munter. Han blev vresig om man inte gjorde någon affär. Därför brukade mamma passa på att köpa lite sybehör av honom.

Från "Gunnars Postorder" fick jag min första moderna säng med skumgummimadrass. Jag fick även beställa en modern byrå. Jag var oerhört glad över dessa möbler so gjorde min alkov på övre våningen så trivsamt.

"Sill-Adrian" från Ragunda kom ofta åkande i sin Volvo Duett. Han tutade i en gummituta får att annonsera sin ankomst på gården. Sen öppnade han båda baddörrarna och där låg torsk på krossad is i trälådor. Av honom köpte vi alltid sill och saltströmming, så vi nästan åt dagligen till frukost på sommaren. Det skulle vara rejäl mat när man jobbade med slätterarbete.

Ost, smör och messmör handlades från mejeriet i Hammarstrand dit vi skickade mjölken. Messmörret låg i 1 kg gula pappersburkar. Osten tillverkades där men det övriga kom från mejeriet i Östersund. Varorna stoppades i tomma mjölkkrukor som var märkta med nr 16210, och som vi sen hämtade på mjölkbordet. Det fanns flera sådana i byn. En mjölkbil hämtade mjölken varje morgon utom söndag, och kom tillbaka med de tomma krukorna på eftermiddagen. De hade även plats för några passage-rare. När man ville åka till Hammarstrand var det en bra förbindelse.

Ibland blev vi glassugna. Då gick vi ner till Konsum och köpte en Puckstång som fanns i vanilj, jordgubb- eller päronsmak. Jag minns att vi en gång försökte oss på att göra egen glass som vi satte ut i snön. Den blev inte så bra. Det var före frysexboxarnas tid. Jag fick ibland på sommarlovet följa med min kusin till Sundsvall och vara hos honom. Att få gå på EPA och äta glass i glasskål var höjden av lycka. Innan vi hade egen frys hyrde vi ett fryslock i ett nybyggt fryshus vid Konsum i Valla. Då behövde inte mamma konservera allt kött som man fick efter slakten, vilket måste ha underlättat hushållsarbetet mycket.

Utbudet av godis var förstås inte så stort men fullt tillräckligt eftersom det ansågs som lyx. Salmiak även kallad "Råttgift" var små bitar av salt lakrits som låg i små diagonalrutiga askar. Lakritsnurror med en färgglad pastill i mitten samt lakritspipor var populära. Fotbollsklubbor och chokladcigaretter gick också hem. Tablettaskarna hette Viol, Tutti-Frutti och Zig-Zag. Det kostade 25 öre. Ett paket Toy innehöll 8 bitar och kostade lika mycket. "Ta t lugnt, ta en Toy", var en slogan som fastnade i huvudet.

Att blåsa bubblor var kul. Med ett Bubbelgum följde en filmstjärnebild som man sparade på. Filmstjärnebilder fanns även att köpa i 10 pack. Doris Day, Jane Mansfield och James Dean var filmidoler. Fick man dubbelt av någon "filmis" bytta man med kompisarna. Elvis Presley och Tommy Steele var våra idoler. Man skulle välja vilken man höll på. Jag valde Tommy Steele som jag samlade idolbilder på.

Alice Babs "Vad tar ni för valpen", Siw Malmqvists "Augustin" och Ove Törnqvists "Albin och Pia" var slagdängor jag minns spelades i radion. Vi ägde en s.k. resegrammofon som nog funnits i huset sen långt tillbaka. Den vevades upp och den saknade trätt. Till den hörde några gamla "stenkakor". Den skiva jag mest lyssnade på, var av Lapplisa, där hon sjöng skillingstryck. "I en sal på lasarettet" och "Drinkarflickans sång" berörde mig mycket. De var så sorgliga så att tårarna nästan började rinna. Radiogrammofonen började nu bli en populär möbel i en del hem.

En poesibok hade många av oss, som kompisarna fick skriva i. Där kunde någon ha skrivit "Sist i boken vill jag stå, men bland vännerna ändå". Många av oss hade boken "Våra klasskamrater". Där skulle man skriva om intressen och framtidsplaner. Bokmärken samlade jag och bytte med kompisarna. Dom man inte ville byta bord klistrade jag in i ett album med hemmagjord klister av vetemjöl och vatten. På skolan använde vi "björnklistor" som förvarades i en liten bleckburk med ett litet fack för penseln.

Före TVs tid var det radion som gällde. Program för oss barn var Småbarnskvarten, Kalle Stopp och Grodan Boll och naturligtvis Barnens brevlåda som var en riktig långkörare och sändes varje torsdag kl. 17. Sven Jerring började alltid med att säga "God dag flickor och pojkar". Jag minns när jag steg upp kl. 4 en morgon 1959 tillsammans med pappa för att lyssna på boxningsmatchen mellan Ingo och Floyd. Glädjen stod högt i tak när Ingo blev världsmästare. Ett speciellt familjeprogram jag kommer ihåg var Karusellen med Lennart Hyland på lördagskvällarna. Det var artister och lekar av allehanda slag och där slog Snoddas igenom 1952. Då satt hela familjen bänkade framför radion. Mamma och pappa drack kaffe och min syster och jag fick mjölkchoklad med doppa till. Det var mysiga stunder. Ett annat program var Frukostklubben med Sigge Fürst som sändes varje lördag morgon. Senare på eftermiddagen var det dags för C. G Hammarlunds Bilradio. På söndag morgon hörde vi på "Hällebäckens gård". Det var en återkommande radioserie som handlade om livet på en gård på landet. Då mamma hade avslutat morgonmjölkningen kom hon upp till oss med mjölk och bullar på säng. Det är

ett härligt minne. Trots att mamma alltid hade mycket att göra brukade hon varje kväll läsa högt för mig och min syster. Det blev tidiga kvällar, åtminstone på vinterhalvåret.

1957 började TV göra sitt intåg i vår värld. Hanna Svensson i Kvarnsjön var den som först skaffade TV i byn. Det berodde nog på att hennes son Ragnar hade Radio/TV affär i Hammarstrand. Folk vallfärdade dit varje kväll. Det kunde vara överfullt i Hannas stuga och hon brukade bjuda sina gäster på kaffe. Ibland var det någon vänlig person som tog med sig ett paket kaffe, men det var säkert inte så kul alla gånger med alla dessa gäster. Hanna hade många vänner och upplät sitt hem för att vi skulle få se en glimt av den stora världen. Så småningom blev det fler som skaffade egen TV. Mitt första TV program såg jag hos Hanna. Det var en eftermiddag när sagan om Törnrosa visades. Jag minns den svartvita bilden var väldigt snöig. 1958 sändes för första gången Eurovision Song Contest då Alice Babs representerade Sverige med "Lilla Stjärna". Den kom på 4:e plats. När vi äntligen fick den så efterlängttade apparaten kunde vi barn roas med "Humle och Dumle i kapten Bäckströms skaffereri" samt "Anita och Televinken". "10.000 kr frågan" var ett trevligt lördagsnöje med Nils Erik Baehrendts. Ulf "Hajen" Hannertz vann i ämnet akvariefiskar denna stora summa. Ria Wägner hade ett trevligt matlagningsprogram med tips till dom svenska husmödrarna. Hon avslutade alltid med sitt berömda "bakåtvinkande".

Eftersom ingen bil hämtade mjölken på söndagar måste vi själva ta hand om den för den kunde inte sparas till måndag p g a dåliga kylmöjligheter. Då brukade vi separera den och fick då grädde och skummjolk. Grädden använde mamma i hushållet och skummjölken fick kalvar och grisar. Då blev det alltid mycket disk för separatorn bestod av många delar som måste plockas isär och diskas. För att mjölken i hushållet inte skulle bli så fet, fick den stå i en bunke och då flöt grädden ovanpå. Den skummades sen bort.

Jag har alltid tyckt om att läsa. Det fanns ett skolbibliotek i 3.6:ans klassrum, men utbudet var ganska magert och trist. Alla böcker hade likadana röda pärmar och innehöll sällan bilder. De förvarades i ett högt skåp med dörrar. Därför önskade jag mig alltid böcker i present eller i julklapp. En stående julklapp var "Bland tomtar och troll" som gavs ut varje jul. En samling bilderböcker för mindre barn var FIB:s gyllene böcker. De hade guldfärgade rygga. Wahlströms hade redan då börjat ge ut flickböcker och ungdomsböcker. "Stina och Lars på vandring" är en bok jag minns. 1955 kostade en sådan 2:95. Andra populära böcker var detektivböcker av Enid Blyton. Cherry Ames böckerna som handlade om en ung sjuksköterska och hennes romantiska svärmerier på ett sjukhus var mycket populära flickböcker. Sen vi läst dessa var det nog många av oss som började drömma om detta yrke. Mina böcker samlade jag i en stringhylla som just hade börjat säljas.

I ett rum i skolan som var ett kombinerat bibliotek och slöjdsal fanns folkbiblioteket som var öppet en kväll i veckan för allmänheten. Det var magisterns fru Karin som skötte utlåningen. "Sången om den röda rubinen" blev 1957 en mycket omtalad roman. Den norske författaren ställdes inför rätta för sina frispråkiga kärleksskildringar. Han frikändes, men boken blev i fortsättningen förbjuden att tryckas. P g a detta blev boken mycket intressant för de äldre barnen och den började lånas flitigt. Då togs den bort från biblioteket.

Ett intresse jag hade från min barndom och upp i vuxen ålder var att brodera och virka. Började även samla frimärken, men det blev inte så långvarigt.

På föreningshuset körde Gösta Åslund bio. Han hyrde lägenheten uppe på föreningshuset tillsammans med sina föräldrar. Olle och Sonja Olinder skötte biljettförsäljningen. En biljett kostade 2 kr. Louise Nyhlén hade korvförsäljning av märket "Bullens" i en kiosk som var byggd av brun masonit. Korven lades på ett tunt papper och enda tillbehöret var senap. Det som visades var mest vuxenfilm, men ibland gick det även någon matiné som t. ex ÅsaNisse. En gång kom Frälsningsarmén och visade "Barnen från Frostmofjället". Jag tillhörde inte dom som fick gå på bio så ofta. Ibland avundades jag Vallabarna. Dom bodde ju så centralt.

När den årliga biltävlingen "Kärleksstigen" gick av stapeln och hade en fartsträcka på vår byväg, då tyckte vi att vi bodde bra. Det var en stor händelse och man gick man ur huse och ställde sig gärna i en kurva för att se när snön yrde om bilarna.

Stationshuset som byggdes 1882 innehöll förutom väntsal och biljettexpedition även postkontor och lägenheter åt stationspersonal. Postföreståndare var Beda Danielsson, maka till stationsmästare Andreas, som 1956 avgick med pension efter att ha arbetat 17 år i Håsjö. De flyttade då och Beda efterträddes av Anna-Lisa Wikström som tjänstgjorde fram till postens nedläggning. "Post-Olle" var brevbärare och cyklade runt och delade ut posten. Han hade en stor läderväska fram på cykeln plus ett par sidoväskor. Så småningom bytte han ut cykeln mot en moped. Man kunde själv hämta sin post samma dag kväll som den anlant med tåget. Vid järnvägen arbetade förutom Andreas Danielsson även Uno Rohlén och Ture Olsson. Ture brukade kallas Kimpen som gärna tog ett parti schack med Tore Öberg.

Vid stationshuset fanns en fin gräsmatta som var klippt med handgräsklippare. Jag tyckte att den såg ut som riktig sammet. Hemma i vår trädgård slogs gräset med lie som då inte blev lika fint. 1961 blev stationen obemannad och en kort tid därefter drogs även posten in. Då blev Ragunda vår poststation.

I närheten av Håsjö station finns en banvaktstuga. Där har många familjer bott genom åren. Där bodde i början på 50-talet Ingrid och Uno Westberg med tre barn. De efterträddes av familjen Flodman med dottern Ulla. I slutet på 50-talet kom Kalle och Tordis Duvdahl med sina barn.

I Brosvejan fanns en liknande stuga. Där bodde Signe och Teodor Nilsson, tills de köpte Sågar Nilssons hur i Valla ovanför stationen. Stugan såldes då och revs. Där bodde en i slutet av 1910-talet en flicka, som kom att bli farmor till vår berömda Carola.

Telefonen hade kommit. Vårt telefonnummer var 31A. Min farbror som bodde i ett annat hus på gården hade 31B. Från början fanns växeln i samma hus som söndagsskolan och sköttes av systrarna Helga och Maria Söderlund. 1951 övertogs den av Sonja Olinder och växeln installerades i det hus som även var deras bostad. Från början var den öppen mellan 7-21, med vid viktiga ärenden fanns möjlighet att ringa ut och in eftersom man hade nattjour. När det blev över 100 abonnenter infördes dygnet runt öppet.

Om man inte hade en egen gård med djur och skog kunde man få sitt uppehälle på andra sätt. Många var anställd som banarbetare eller skogsarbetare. På Posten arbetade en postkassörska. Andra yrken som man kunde försörja sig på var snickare, murare, telefonist, brevbärare, hovslagare, skomakare, bespisningsbiträde, lärare, skolvaktmästare eller affärsanställd.

Skogsbolaget Wivstavarf hade sin förvaltning i By. Det var ett stort förvaltningsområde som sträckte sig från Härnösand, Sundsvall till Bräcke, Ragunda. Inom detta fanns 84 arrendegårdar. 1951 fick

skogshuggare anställda av bolaget börja använda motorsågar. De var säkert till stor hjälp, men de var tunga att handskas med och avgaserna var nog inte nyttiga att inandas. Olle Rubensson tillträdde en tjänst som inspektor 1950 då han efterträdde Curt Eckerbom. Skogvaktaren Fritz Westman fanns också knuten till förvaltningen liksom en kassör vid namn Olle Hedberg. På våarna när många skulle ha betalt för vinterns avverkningar, anställdes även ett skrivbiträde. Till förvaltningen hörde även en arrendegård i By. Styrman hette arrendatorn i början på 50-talet och efterträdades av familjerna Ahrlin och Hedström.

Förvaltningskontoret flyttade 195 till Bispgården. Huvudbyggnaden fungerade därefter i flera år som semesterförläggning för anställda vid skogsbolaget.

Två rävm- och minkfarmar fanns hos Arthur Wahlberg och bröderna Arne och Gerhard Sahlin.

När vårflo den kom skulle vinterns timmer flottas ner till kusten via Singsån och Indalsälven. Timret barkades vid avverkningen och fick sen ligga på isen och torka för att det skulle flyta. På vissa ställen längs ån var man tvungen att bytta rännor för att underlätta transporten. När flottningen pågick anställdes "rännvakter" som placerades med jämna mellanrum utefter ån. De hade varsin röd flagga. Om det blev stopp signalerade man genom att hissa den uppströms så man kunde stoppa påsläppet. Då måste man reda ut stoppet med en båtshake innan man kunde fortsätta. Att vara rännvakt var ett extraknäck som ofta kvinnor hade. 1961 togs ett beslut att flottningen skulle avvecklas och skogsbilvägarna rustades upp så att transporten kunde ske med lastbil. Flottningsepoken var över. Att frakta timret från skogen till industrin i Sundsvall sysslade bl. a. bröderna Erik och Enar Sjöberg samt Viktor Ekman med.

Ett annat sätt att skaffa sig lite inkomster på var att plocka tallkott. Man fick passa på när någon höll på med avverkning. Då fick man betalt per liter. Det var fröna man villa åt för att kunna odla upp nya tallplantor.

Det fanns även ett par sågverk i byn. Nere vid "Kvarna" hade Östansjöborna en som användes till husbehovs. Vid Uddéns i By hade Karl Eriksson o Co, dvs bröderna Karl, Axel och Gustav Eriksson samt Emil Carlsson byggt upp en såg. De köpte sedan upp Vallasågen vid kyrkan av Sandelin och Jons-son. Sågningen ägde mest rum sommartid efter vinterns avverkningar.

Pappa och mamma var med i ett Lottgång som träffades hos varandra några gånger varje år. Då blev det kalas. Vi barn fick alltid följa med. Till dessa tillfällen köptes en penninglott. Herrarna spelade 25 öres poker och tog sig en grogg. Damerna gick till ett annat rum där man pratade, handarbetade och hade trevligt.

1953 fyllde min pappa 50 år och det firades med fest på Föreningshuset. Han blev hissad och det tyckte jag inte om, för jag var rädd att han skulle ramla i golvet. Jag försökte göra min röst hörd, men ingen ville lyssna och förstå rädslan från en liten 5-åring i den uppsluppna stämning som rådde. Pappa fick då som present jämthunden Bamse, som kom att bli en mycket duktig älg hund och en väldigt kär hundkompis.

Logen Håsjö Framtid hade en del verksamhet i Föreningshuset och då främst för ungdomar. Min morfar August Sidén var ordförande och Anna-Lisa Wikström sekreterare. Göran Åsander var också med i styrelsen. Man ordnade trevliga fester som man tränade in sketcher och musiknummer till. Barbro Amrén gjorde sin sångdebut vid ett sådant tillfälle då hon ackompanjerades av Lars Edholm, vars

morföräldrar Frans och Svea Kvarnberg bodde i byn. Det ledde till att hon "upptäcktes" och blev vokalist i Kjell Dahlgrens orkester.

Ett årligt igenkommande nöje var Skördeauktionen med efterföljande dans. Barnen fick vara kvar på dansen om de hade någon vuxen med sig. Annars var det en halvtimme som gällde innan Karl-Gunnar Eriksson gick runt och uppmanade till hemgång och då hjälpte det inte att försöka gömma sig i någon vrå.

Konsumfesten var ett årligt nöje på hösten. Kyrkliga symöten där prästen deltog hölls både i församlingshemmet samt i olika hem runt om i byn. Erik Hammarberg tjänstgjorde som komminister mellan 1946-1953 som efterträddes av Torsten Järnemar. Han flyttade 1964 till Hällesjö och blev kyrkoherde.

Sista april firades varje år på olika ställen i byn. Det kunde vara vid kyrkan, vid Föreningshuset eller vid skolan. Kaffe o saft med dopp brukade serveras. Då sjöng alltid Håsjö manskör, som min pappa var med i. Kören hade bildats redan 1921 och hade varit mycket livaktig genom åren. N.A Englund var med från starten som körledare. Efter honom övertog folkskolläraren Per Albertsson denna uppgift. När han flyttade i mitten av 50-talet fanns det ingen som kunde ersätta honom. Håsjö manskör gick då samman med Ragunda manskör.

Ett annat evenemang som fortfarande äger rum årligen var julmässan i församlingshemmet. Då hade tanterna i byn stickat, sytt och virkat fina handarbeten och skänkt till tombolan. Där kunde man fiska i fiskdamm, köpa tant Eda Åsanders fina julgranskarameller, inhandla lotter och fika saft och tårta. Sven Myraeus var alltid en trevlig och humoristisk auktionist.

Påskan och julen såg jag alltid fram emot. En vecka före påsk tog jag fram en porslinshöna som jag lade på ett kaffefat med vadd. Det fina med den var att den värpte pengar under natten. Det var väldigt spännande på morgonen att lyfta på hönan och räkna nattens skörd som brukade vara 10-25 öre. Det var en liten kul tradition som jag tror att man hade i många hem. Vi hade alltid huset fullt av folk vid högtiderna. När det var påsk brukade mina mostrar klä ut sig till påskkäringar och komma med påskägg. När morfar fyllde jämna år kom hela släkten hem till Valla och då blev vi mellan 20-30 personer som träffades och hade trevligt.

Sammanhållningen i Sidéns släkten har alltid varit stor och det har berikat mitt liv mycket. När vi hade släktkalas kunde det hända att min moster Gulli och hennes man Arne spelade kasperteater för oss barn eller visade film med motiv från sina resor eller från besöken i Håsjö. Det var spännande att få se sig själv på film. Att leka sällskapslekar var också roligt. Vi hade då tre generationer med morfar i spetsen som deltog. Denna gemenskap skulle jag önska att mina barn fått uppleva. Det är härliga minnen som alltid finns med mig.

En tradition som jag och min syster hade varje julaftonsmorgon var att hälsa på vår närmaste granne, tant Märta Svensson, som var pensionär. Hon hade själv inte fått egna barn och tyckte mycket om oss. Då bjöd hon oss alltid på sura lingon och ischoklad. Jag gillade intetdera, men för att inte sära henne höll jag god min. Det var en självklarhet att visa vördnad och respekt för de äldre.

Vi hade en blåsippsbacke i närheten av mitt hem. Dit gick jag varje vår och plockade en vacker bukkett till tant Märta. Det gjorde jag alla år så länge hon levde. Hon blev alltid lika glad över denna lilla

vårbukett. Som vuxen har jag besökt denna backe. Jag kände inte igen mig p.g.a. all växtlighet och mina blåsippor var borta.

Benämningen lördagsgodis var ännu inte uppfunnen. Det var smått om pengar och vi barn hade sällan några att handla för. Påskägg brukade vi få. Det blev då inget frossande utan man smakade godsakerna lite då och då för att det skulle räcka så länge som möjligt. Till jul brukade vi göra godis. Knäck och sötmjölkgotta kokades. Av hemmagjord marsipan tillverkade vi diverse godsaker.

På Juldagen och Långfredagen fick inga nöjen äga rum. Då skulle man hålla sig hemma.

Eftersom vi i vår familj för det mesta höll oss friska, behövde vi sällan uppsöka doktorn. Alla barnsjukdomar fick vi barn och lite snuva hade vi ibland. I Kälarne fanns en distriktssköterska för Håsjö-Kälarne delen. Några gånger under skoltiden fick vi bli läkarundersökta. Vår närmaste läkare fanns i Ragunda. Han hette i början på 50-talet dr Bank och var den enda läkaren i Östjämmland fram till mitten av årtiondet, då han flyttade till den nya läkarmottagningen i Hammarstrand. Istället tillträdde dr Sperber i Ragunda.

Min syster och jag blev samtidigt sjuka i scharlakansfeber och blev då inlagda på Epidemin i Östersund. Där fick vi ligga ett par veckor utan något besök. Man ansåg att det bara skulle oroa oss. Vi hade ju som tur varann, men Carin som var 6 år då, minns att hon kände sig väldigt övergiven i den stora kalla sjukhussalen.

Tandläkare fanns i Kälarne och dit åkte vi på skoltid med rälsbussen som stannade nere vid järnvägsövergången i Bräcka. Vi fick då ett frikort som gällde för järnvägen. Det hände något år att vi fick åka till tandläkare Randau i Bispgården när det saknades i Kälarne.

När jag ser tillbaks på min barndom så minns jag den som en bra tid. Vi hade inte mycket materiellt sett, men vi lärde oss att roa oss själva och att använda vår fantasi. Jag lekte mycket ensam och lärde mig trivas med det. Eftersom jag inte hade någon lekstuga gällde det att hitta andra "lekkrypin". Jag använde bersån i trädgården, ett stenröse nere i kohagen där man genom att flytta stenar kunde få något som liknade små rum samt ingången till ett härbre. När jag och mina kompisar skulle till att göra beboligt i härbret väckte vi upp några fladdermöss. När de flaxade iväg blev vi riktigt rädda. Sådana hade vi aldrig sett förut. Den kamrat som bodde närmast mig och blev den jag lekte mest med var Gunilla. Vi gjorde låtsasrullströmning av skaften på maskrosor. Vi skar upp dessa och skrapade på insidan så att de blev tunnare. Sedan la vi dem i vatten och vips så rullade de ihop sig. Själva blomman hade vi till smör och stenar fick bli potatisar och murket trä fick föreställa kött. Av skäppans bruna torkade frö gjorde vi kaffepulver. Uppfinningsrikedomen var stor

All leka affär var alltid kul. Det brukade jag göra i vårt skafferi, där vi förvarade våra specerier. En stol sattes för dörren och blev till disk. Att leka doktor var även kul.

När det var fettisdag kunde vi klä ut oss till fettisdagsgubbar och gå och hälsa på i gårdarna. Julgransplundring brukade ordnas i en del hem.

Den leksak jag fick som mycket liten av min morfar var en färggrann plåtsnurra. En trehjuling hade jag ärvt av Carin. Min första docka som jag kan komma ihåg var av tyg och hette Mona-Lisa. På min 10 årsdag fick jag av mina mostrar en "Gingerdocka" som kunde gå, blunda och hade riktigt flätat hår. Den var så fin att jag nätt o jämt vågade leka med den. Kompisarna hade celluloiddockor där hår och ögon var påmålat. Pojkarna lekte med Dinkytoysbilar eller plåtbilar som drogs upp med en nyckel. En

jul fick min besökande kusin Ralph en riktig modelljärnväg som vi monterade ihop på köksgolvet och hade mycket roligt med. Ett annat år fick han en ångmaskin som kördes med "metatabletter". Jag lekte också mycket med klippdockor. De hittade jag i gamla veckotidningar eller så ritade jag själv. Vi brukade köpa Såningsmannen, sedermera Saxons av Bengt Oscarsson som hade några fasta kunder i Håsjö som han levererade tidningar till varje vecka.. En veckotidning kostade 50 öre i mitten av årtiondet. Tant Hildur Lövgren, en pensionär längre bort i byn, hade Hemmets Veckotidning. Henne brukade jag hälsa på för att få läsa hennes tidning. Då brukade jag få smaka tant Hildurs goda böjda knäckflarn som jag kallade för "krok". Jag kan se mig själv sitta uppkrupen i hennes kökssoffa, ivrigt läsande, knaprande på en krok. Då var det nog ingen idé att prata med mig, för jag var helt uppslukad av läsningen.

Ibland var det vintermanöver och då invaderades byn av militärer som slog upp stora gröna tält i skogen. Vi kunde då ha ett befäl eller lotta inneboende hos oss. Då fick familjen utrymme ett rum för detta ändamål.

Varje by brukade kunna visa upp lite "udda" människor s.k. original och det fanns även i Håsjö. En sådan var Joel Bergvall som bodde i en liten primitiv stuga vid Singsjön i Håsjöviken. Han var född i Håsjö, men hade varit trapper i Klippiga Bergen i USA. Han brukade sätta ut snaror för att fånga djur. Skinnen sålde han sedan. En gång lyckades han fånga en älg på detta sätt vilket naturligtvis inte var tillåtet. Han blev då ertappad och polisanmäld, men han fick bara ett ringa bötesstraff eftersom man tog hänsyn till hans höga ålder. Det var väl ett sätt att försörja sig på. Han brukade salta och frysa köttet eller förvara det i en kall bäck där han hämtade en bit efter behov. Även snusen återanvändes. Han lade ut den på tork bakom spisen och sen stoppade han tillbaka den i dosan igen. Bergvall var en riktig trollgubbe eftersom han var kort och krumryggig och gick med en stav. Det sades om honom att han kunde trolla. Därför var vi barn lite rädda för honom.

Bojan Åslund var en färgstark person som levde ensam i Håsjöviken med några kor och massor med katter som hon älskade. Hon brukade alltid gå klädd i långbyxor som inte var vanligt bland kvinnor. Hon fraktade mjölkkrukor på cykel eller spark den 2 km långa vägen till mjölkbordet. Vattnet till korna måste hon vintertid hämta upp ur en vik i sjön. En gång kom en grävling in i hennes farstu där hon förvarade kattmaten. Då stängde hon dörren, tog en yxa och slog ihjäl grävlingen.

När jag gick från skolan brukade jag ibland träffa Beda Nilsson som var på väg till mjölkbordet för att hämta sin mjölkkruka. Hon drev ett litet jordbruk tillsammans med sin syster Olga och drängen Helmer Jonsson. Beda hade fått gå om flera klasser i skolan och skulle säkert behövt extra stöd, men något sådant fanns inte att få under hennes skoltid. Hon var dock en hejare på att kunna födelsedagarna på alla som bodde i Håsjö.

En stor trygghet var att mamma alltid fanns hemma när jag kom från skolan. Först skulle skolkläderna tas av. De skulle man vara rädda om så att de inte blev smutsiga. Det var noga med att vara hel och ren. Sen vankades det mjölk och smörgås och en pratstund med mamma om vad som hänt i skolan. När det började skymma kunde vi höra en hästbjällra klinga nere i backen. Då visste vi att det var pappa som kom från dagens hårda arbete i skogen.

Det har varit väldigt roligt att tänka tillbaka på barndomen. Många har bistått mig med fakta och roliga minnen. Olle Rubensson i Bispgården har berättat för mig om Wivstavarf. Mammans kusin Bertil Sidén i Håsjö minns sågverksamheten och flottningen. Sonja Olinder har berättat för mig om tiden

med växeln. Min syster Carin har ofta verifierat mina minnen och kompletterat dess. Mina gamla klasskamrater har hjälpt mig att minnas skoltiden och ur Jonas Amréns rika samling av gamla foton har jag fått låna några bilder.

Min yngre syster som växte upp på 60-talet har helt andra barndomsupplevelser än jag. P.g.a. pappas sjukdom måste vi 1967 avveckla jordbruket. Vi installerade även oljeeldning. De sysslor som jag hade haft som barn fanns inte längre behov av.

Sommar 1969 flyttade jag tillbaka till Håsjö som nyutbildad lågstadielärare. Det var en yrkesutbildning min mamma också hade önskat sig, men inte kunna få eftersom ekonomiska resurser saknades. Istället blev hon bondhustru i Håsjö och gladdes åt att jag fick den utbildningen istället. Rektor Tryggve Johansson i Kälarne ringde mig på våren och undrade om jag kunde tänka mig att återvända och ta hand om åk 1-2 på Håsjö skola, som saknade lärare. Just då rådde det stor lärarbrist. Jag hade andra tjänster på lut, men efter lite funderingar beslöt jag att komma hem ett par år. Det blev 6 år i min gamla skola, innan jag flyttade över till lågstadiet i Västanede och därefter till Kälarne. Jag bildade familj och fick mina två barn under min tid i Håsjö. 1982 såldes lärarbostaden där vi bodde och då flyttade vi till Kullsta i Hammarstrand där jag nu tjänstgör på Kullstaskolan.

En önskan jag hade som barn var att få lära mig spela piano. Det blev ju inte möjligt eftersom vi inte ägde något instrument. Nu på äldre dagar har jag haft möjlighet att börja spela dragspel. Eftersom pappa spelade det i sin ungdom tyckte jag att det skulle vara kul att välja det instrumentet. Han brukade spela på dansbanorna runt om i byn på 1920-30 talet, men tröttnade till slut på att alltid göra detta, så han sålde spelet.

Det kan tyckas så här efteråt att vi barn fick lite stimulans, men vi visste inte av något annat. Jag tror att jag var privilegierad eftersom vi i min familj hade en stor umgängeskrets och fick träffa olika människor och även besöka andra miljöer. Vi fick lära oss att glädja oss åt små saker och vara nöjda med tillvaron. Jag är glad över min barndom och skulle inte vilja byta med dagens barn som matriellt har det så mycket bättre och äger massor av leksaker, men lever i en stressig och otrygg värld. Växthuseffekt, miljöförstöring och ozonskikt var intet som man behövde oroa sig för. 50-talet var ett årtionde då utvecklingen starkt gick framåt och alla fick det bättre. Eftersom jag som barn vände mig vid att ha få saker, så spelar det materiella väldigt liten roll i mitt vuxna liv. Att må bra och ha många goda vänner är det jag värdesätter mest. Jag har också fått med mig en grundkondition som nutidens barn tyvärr inte får. Att glädjas åt naturen, promenera i skogen, plocka bär, lyssna på fågelsång och bara vara, det tror jag att jag kan tacka min uppväxt för.

Människorna var på den tiden, trots hårt arbete och lite pengar, ofta förnöjsamma, vilket jag inte tycker att vi nutidsmänniskor är.

Det som jag med facit i hand kan se som en nackdel är att vi flickor formades mycket av våra mödrar som jobbande jämt och sällan hade någon fritid. Vi lärde oss att alltid vara "duktiga" och göra vårt bästa. Jag tror att detta följt mig och mina jämnåriga upp i vuxenlivet och det har varit både på gott och ont. Vi fick lära oss att alltid vara lydiga och inte protestera, vilket inte var så bra för självkänslan. Det hade varit bättre om man hade lyssnat mera till barnens vilja.

Det här är även en hyllning till alla "starka" kvinnor som jag lärde känna under min uppväxt. Jag har haft mycket tid för reflektion medan jag har skrivit detta och har mer kommit till insikt vilka duktiga

mödrar vi hade. Papporna gjorde sällan några hushållsgöromål. När kvällen kom var de trötta efter hårt fysiskt arbete och behövde vila för att klara av morgondagen. Min mamma Eva var en underbar kvinna som aldrig var "göralös". Hon har alltid varit min stora förebild. Tant Selma Ekman bör nämnas för allt ideellt arbete hon lade ner på barnen i byn. Hon var en sann kristen. Hennes halvsyster Hanna Svensson samt Bojan Åslund är kvinnor jag vill framhålla. Bojan var en stor djurvän som förutom sina katter och kor, även värnade om rådjuren i omgivningen. En stor del av hennes inkomst gick åt för att köpa mat till dessa. Hanna var en kraftfull kvinna som tjänade andra i hela sitt liv. Jag tror inte dessa kvinnor blev uppskattade för sitt enorma jobb.

Det var husmoderns lott att sköta barn, hem och hushåll. Där ingick även att vara i ladugården varenda dag, helg som vardag. Mamma fick ett par gånger åka på en veckas husmoderssemester till Klockargården i Ånn. Det kunde hon göra tack vare att någon av hennes systrar ställde upp och skötte ruljansen hemma. Jag tror inte detta var förunnat alla husmödrar.

En stor del av mitt hjärta kommer alltid att finnas kvar i min barndoms by. Alla mina bortgångna, nära och kära är begravda på den rofyllda kyrkogården med den lilla vackra 1600-talskyrkan. Den ligger vackert i sluttningen ner mot Singsjön. Jag tycker om att gå runt och läsa på gravstenarna och minnas alla de människor som en gång verkat i byn och som har satt sina spår i mitt minne.

Nedtecknat av Monica Edholm, Juli 2006